॥ श्री सीतारामाभ्यां नमः ॥

॥ श्रीमते रामानंदाचार्याय नमः ॥

श्री वशिष्ठ संहितास्थं

॥ परात्पर श्री राम धामवर्णनम् ॥

वेदवेदान्तसारज्ञ ? विरञ्चिप्रभवोत्तम ?
भवता यत्परिज्ञातं तन्न जानन्ति केचन ॥ १ ॥
अतस्त्वां परिपृच्छामिहरेर्धाम्नांहि कारणम् ।
किञ्च तत्परमंधाममाधुर्यैश्वर्यभूषणम् ॥२॥
यत्र सर्वावताराणामादिकारण विग्रहः ।
क्रीडति कृपया मे त्वं तत्वतः कथय प्रभो ? ॥३॥

श्रीवशिष्ठ उवाच

साधु पृष्टं त्वया तात ? गुह्याद्गुह्यतमं महत् ।
सारात् सारतमं वेदसिद्धान्तं प्रवदामि ते ॥ ४॥
श्रूयतां सावधानेन रहस्यमतिदुर्लभम् ।
रामभक्तं विनाक्कापि नवक्तव्यंत्वयाऽनघ ? ॥५॥
सर्वेभ्यश्चापिलो केभ्यश्चोर्ध्वं प्रकृतिमण्डलात् ।
विरजायाः परेपारे वैकुठं यत्परं पदम् ॥६॥

तस्मादुपरिगोलोकः सच्चिदिन्द्रियगोचरः ।
तन्मध्येरामधामास्ति साकेताख्यं परात्परम् ॥७॥
श्रीमद्वृन्दावनादीनि तद्धामावरणेष्वपि ।
सर्वेषामवताराणां सन्ति धामान्यनेकशः ॥८॥
केवलैश्वर्यमुख्यानि धामान्येतानि सन्मते ।
ऐश्वर्योपासकाभक्ताध्यायन्ति प्राप्नुवन्ति च ॥९॥
एभ्यः परतमं धाम श्रीरामस्य सनातनम् ।
पृथिव्यां भारते वर्षे ह्ययोध्याख्यं सुदुर्लभम् ॥१०॥
अखण्डसच्चिदानन्दसन्दोहं परमाद्भुतम् ।
वाङ्मनोगोचरातीतं त्रिषु कालेषु निश्चितम् ॥११॥
भूतलेऽपि च यद्धाम तथापि प्रकृतेर्गुणाः ।
संस्पृशन्ति नतज्जातु जलानि कमलं यथा ॥१२॥
कालः कर्मस्वभावश्च मायिकः प्रलयस्तथा ।
ऊर्मयः षड्विकाराश्च न यत्र प्रभवन्ति हि ॥१३॥
यदंशेन प्रकाशेते विभूती द्वे च सर्वदा ।
अधश्चोर्ध्वमनन्ते च नित्ये च परमाद्भुते ॥१४॥
विभाति सरयूर्यत्र पश्चिमादित्रिदिक्षु च ।

विरजाद्याः सरिच्छ्रेष्ठाः प्रकाशन्ते यदंशतः ॥१५॥
परान्नारायणाच्चापि कृष्णात्परतरादपि ।
यो वै परतमः श्रीमान् रामो दाशरथिः स्वराट् ॥१६॥
यस्यानन्तावताराश्च कला अंशाविभूतयः ।
आवेशाविष्णुब्रह्मेशाः परब्रह्मस्वरूपभाः ॥१७॥
स एव सच्चिदानन्दो विभूतिद्वयनायकः ।
वात्सल्याद्यद्भुतानन्तकल्याणगुणवारिधिः ॥१८॥
राजेन्द्र मुकुटप्रोद्यद्रत्ननीराजिताङ्घ्रिणा ।
पित्रादशरथेनैव वात्सल्यामृतसिन्धुना ॥१९॥
कौशल्याप्रमुखाभिश्चमातृभिर्भ्रातृभिस्त्रिभिः ।
स्वदार सीतया चाथ दामीभिश्चालिभिस्तथा ॥२०॥
सखिभिः समरूपैश्च दासैश्चामितविक्रमैः ।
मत्प्रमुखमुनीन्द्रैश्च सुमन्त्राद्यैश्चमन्त्रिभिः ॥२१॥
परिवारैरनेकैश्च सच्चिदानन्दमूर्तिभिः ।
भोगैश्च विविधैर्दिव्यैः भोगोपकरणैस्तथा ॥२२॥
सार्धं वसति यत्रैव स्वतन्त्रः क्रीडते सदा ।
क्षणं हित्वा न तद्धाम क्वचिद्याति स्वयंप्रभुः ॥२३॥

तन्माधुर्यमयं नित्यमैश्वर्यान्तर्गतं ध्रुवम् ।
रामस्यातिप्रियं धाम नास्त्यनेन समंक्कचित् ॥२४॥
अतोऽयोध्यारसज्ञा ये सर्वदा पर्युपासते ।
प्राकृतैश्चक्षुभिर्नैव दृश्यते साकथञ्चन ॥२५॥
देहत्रयविनिर्मुक्ता रामभक्तिप्रभावतः ।
तुरीय सच्चिदानन्दरूपाः पश्यन्ति तां पुरीम् ॥२६॥
अथ श्रीरामचन्द्रस्य यद्धाम प्रकृतेः परम् ।
सच्चिद्घनपरानन्दं नित्यं साकेत संज्ञकम् ॥२७॥
यदंशप्रभवा लोका वैकुण्ठाद्याः सनातनाः ।
वक्ष्याम्यहं मुनिश्रेष्ठ ? तस्यावरणसप्तकम् ॥२८॥
एकैकस्यां दिशि श्रीमान् दशयोजनसंमितः ।
अयोध्याया बहिर्देशः स वै गोलोकसंज्ञकः ॥२९॥
महाशंभुर्महाब्रह्मा महेन्द्रो वरुणस्तथा ।
धनदोधर्मराजश्च महान्तश्चदिगीश्वराः ॥३०॥
एतदंशसमुद्भूता देवा ब्रह्मशिवादयः ।
यथाधिकारं ते सर्वे स्वस्वलोकेषु संस्थिताः ॥३१॥
निधयो नवधा नित्या दशाष्टौ सिद्धयस्तथा ।

त्रयस्त्रिंशत् तथादेवागन्धर्वाश्चाप्सरोगणाः ॥३२॥
अन्ये च विविधा देवा नित्याः सर्वे द्विजोत्तम ?
सायुधाः सगणाः श्रीमद्रामभक्तिपरायणाः ॥३३॥
सप्तर्षयोमुनीन्द्राश्च नारदसनकादयः ।
प्रथमावरणे नित्यं साकेतस्य स्थिता मुने ? ॥३४॥
वेदमूर्तिधराः शास्त्रविद्याश्च विविधास्तथा ।
पञ्चधामुक्तयश्चापि रूपवत्यः पृथक् पृथक् ॥३५॥
कर्मज्ञानं च वैराग्यं योगश्च साधनैः सह।
द्वितीयावरणे नित्यं स्वस्वरूपेण संस्थिताः॥३६॥
सच्चिज्ज्योतिर्मयं ब्रह्मनिरीहं निर्विकल्पकम् ।
निर्विशेषं निराकारं ज्ञानाकारं निरञ्जनम् ॥३७॥
अवाच्यमगुणं नित्यमनन्तं सर्वसाक्षिकम् ।
इन्द्रियविषयं सर्वैरग्राह्यं स्वप्रकाशकम् ॥३८॥
न्यासिनां योगिनां यच्च ज्ञानिनां च लयास्पदम् ।
तृतीयावरणे तद्वै साकेतस्य विदुर्बुधाः ॥३९॥
केचित्तु केवलानां हि तत्रावासं वदन्ति हि ।
गर्भोदकनिवासी च क्षीरार्णवनिवासकृत् ॥४०॥

श्वेतदीपाधिपश्चाथ रमा वैकुण्ठनायकः ।
चतुर्विंशत्यवताराः सन्ति तत्र पृथक् पृथक् ॥५१॥
सलोकाः सगणाः सर्वे मथुरा च महापुरी ।
पुरी द्वारावती नित्या काशीलोकैकवन्दिता ॥४२॥
काञ्चीमायापुरीदिव्या तथा चावन्तिकापुरी ।
अयोध्यामेव सेवन्ते चतुर्थावरणे स्थिताः ॥४३॥
साकेतपूर्वदिग्भागे श्रीमती मिथिलापुरी ।
सर्वाश्चर्यवती नित्या सच्चिदानन्दरूपिणी ॥४४॥
हर्म्यः प्रासादवर्यैश्च नानारत्नपरिष्कृतैः ।
विमानैर्विविधैरुच्चैश्चित्रध्वजपताकिभिः ॥४५॥
भ्राजते परिखादुर्गविविधोद्यान संकुला ।
तस्यां श्रीमन्महाराजः शीरकेतुः प्रतापवान् ॥४६॥
श्वशुरो रामचन्द्रस्य वात्सल्यादिगुणार्णवः ।
निमिवंशध्वजः शूरश्चतुरङ्गबलान्वितः ॥४७॥
वेदवेदान्तसारज्ञः सर्वशास्त्रविशारदः ।
धनुर्वेदविदां श्रेष्ठः सर्वैश्वर्यसमन्वितः ॥४८॥
दासीदासगणैर्नित्यं सेवितो वसति स्वराट् ।

दक्षिणस्यां दिशि श्रीमान् कोशलायागिरिर्महान् ॥४९॥
भ्राजते चित्रकूटः सच्चिन्मयानन्दमूर्तिमान् ।
नानारत्नमयैः श्रृङ्गैर्विचित्रैश्चित्रपादपैः ॥५०॥
सुधास्वादुफलै रम्यैः पुष्पभारावलम्बिभिः ।
लताजालवितानैश्च गुञ्जद्भ्रमरसंकुलैः ॥५१॥
मत्तकोकिलसन्नादैः कूजद्भिश्चित्रपक्षिभिः।
नृत्यन्मत्तमयूरैश्च निर्झरै र्निर्मलाम्बुभिः ॥५२॥
सीतयासह रामस्य लीलारसविवर्धनः ।
चिद्रूपा काञ्चनीभूमिः समा रत्नैर्विचित्रिता ॥५३॥
समन्तात्पर्वतेन्द्रस्य दिव्यकाननमण्डिता ।
यत्र मन्दाकिनी रम्या वहति श्रीमतीनदी ॥५४॥
मणिनिर्मलतोयाढ्या वज्रवैडूर्यबालुका ।
गुञ्जन्मधुकरश्रेणी प्रफुल्लकमलाकुला ॥५५॥
चित्रपक्षिकलक्काणमुखरीकृतदिक् तटा ।
स्वर्णस्फटिकमाणिक्यमुक्ताबद्धतटद्वया ॥५६॥
चित्रपुष्पलतापुञ्जकुञ्जानि शोभितानि च ।
मधुराणि सहस्त्राणि तस्यास्तीरद्वयोरपि ॥५७॥

सन्तिनित्यविहारार्थं जानकीरामचन्द्रयोः ।
अयोध्या पश्चिमे भागे कृष्णस्य परमात्मनः ॥५८॥
नित्यं वृन्दावनं धाम चिन्मयानन्दमद्भुतम् ।
समन्ताद्भूः समायत्र काञ्चनीरत्नचित्रिता ॥५९॥
दिव्यवृक्षैर्लता कुञ्जैर्गुञ्जन्मत्तमधुव्रतैः ।
नवीनैः पल्लवैः स्निग्धैः फलैः पुष्पैश्चसन्नतैः ॥६०॥
नदत्पक्षिगणैश्चित्रैर्मयूरैश्च विराजते ।
गोवर्धनोगिरिर्यत्र काञ्चनोरत्नमण्डितः ॥६१॥
लतापादपसंकीर्णोगुहर्निझर कूटवान् ।
नदी यत्र महापुण्याकालिन्दीकृष्णवल्लभा ॥६२॥
नीलरत्नजलोत्तुंगतरङ्गावर्तमालिनी ।
फुल्लपंकेरुहाम त्तकूजद्भृङ्गविहङ्गमा ॥६३॥
स्वर्णघटूटतटारत्न बालुका शोभते भृशम् ।
गोपी गोपगणैर्नित्यैर्गोवृन्दैर्गोपबालकैः ॥६४॥
श्रीमन्नन्दयशोदाभ्यां भ्रात्रा श्रीमद्बलेन च ।
सखीभिर्गोपकन्याभिर्वृषभानुसुतादिभिः ॥६५॥
सार्धं वसति तत्रैव श्रीकृष्णः पुरुषोत्तमः ।

क्कणद्वेणुमनोहारी विहारीरासमण्डले ॥६६॥
श्रीराधिका मुखाम्भोजमकरन्दमधुव्रतः ।
सत्यायाश्चोत्तरे भागेमहावैकुण्ठसंज्ञकम् ॥६७॥
महाविष्णोः परंधाम ध्रुवं वेदैः प्रकीर्तितः ।
सर्वतः खचिता रत्नैर्भूमिर्यत्र हिरण्मयी ॥६८॥
वापीकुण्डतटागैश्च दिव्यारा मैर्विराजते ।
समन्ताच्च नदी यत्र विरजा फुल्लपंकजा ॥६९॥
स्वच्छ स्फटिकतोयौघावर्त्त तुङ्गतरङ्गिणी ।
स्वर्णरत्नतटारम्या वज्रस्फटिकसैकता ॥७०॥
भृङ्गपक्षिगणोद्घुष्ट कोलाहलसमाकुला ।
प्रासादैः पार्षदेन्द्राणां विमानैर्विविधैस्तथा ॥७१॥
चित्रशालोत्तमैर्दिव्यैर्हर्म्यजालैः सहस्रशः ।
उच्चैर्ध्वजपताकाग्रैरत्नकाञ्चनचित्रितैः ॥७२॥
ललनारत्नसंघैश्च तल्लोकं द्योततेऽधिकम् ।
हैरण्यं सुमद्ररत्नैः खचितं परमायतम् ॥७३॥
तत्रैकंभवनप्रांशुप्रासादैः परिवारितम् ।
सहस्त्रैः कलशैर्भान्तं ध्वजैश्चित्रैश्च केतुभिः ॥७४॥

मुक्तादामवितानैश्च चित्ररत्नगवाक्षकैः ।
महद्वज्रकपाटैश्च मणिस्तम्भैः सहस्रशः ॥७५॥
रत्नाङ्गणं महाकक्षं भाति तल्लोकभूषणम् ।
तन्मध्ये शेषपर्यंके नित्यसत्वैकविग्रहः ॥७६॥
आस्तेनारायणोनित्यः किशोरः सद्गुणार्णवः ।
मेघश्यामश्चतुर्बाहुस्तडित्पीताम्बरावृतः ॥७७॥
श्यामस्निग्धालकव्रातैरुल्लसन्मुखपङ्कजः।
महारत्न किरीटेन कुण्डलाङ्गदकंकणैः ॥७८॥
श्रीवत्स कौस्तुभाभ्यां च सद्गन्धिवनमालया ।
वैजयन्त्योपवीतेन मुद्रिकाहारनूपुरैः ॥७९॥
स्वर्णसूत्रेण काञ्चयादिभूषणैर्भूषितो विभुः ।
शंखचक्रगदापद्माद्यायुधैश्चाप्यलंकृतः ॥८०॥
विभाति श्रीमतीभिश्च श्रीभूलीलादिशक्तिभिः ।
विष्वक्सेनादयो नित्यमुक्तामुक्ताश्च सूरयः ॥८१॥
शुद्धसत्वात्मकाः सर्वे श्यामलाङ्गाश्चतुर्भुजाः ।
दिव्यगन्धानुलिप्ताङ्गाः पद्माक्षाः पीतवाससः ॥८२॥
सुकेशाः सुस्मितादिव्य माल्यालंकारभूषिताः ।

सर्वायुधधरादिव्यललनायूथ सेविताः ॥८३॥
भगवन्तं श्रियाजुष्टं सेवन्तेऽहर्निशं मुदा ।
मिथिलाचित्रकूटश्च श्रीमद्वृन्दावनं तथा ॥८४॥
महावैकुण्ठमेतद्धि पञ्चमावरणे मुने ।
ततस्तु परमानन्दसन्दोहं परमाद्भुतम् ॥८५॥
अयोध्यायाश्चतुर्दिक्षु चतुर्विंशतियोजनम् ।
सर्वतोवेष्टितं नित्यं स्वप्रकाशं परात्परम् ॥८६॥
सच्चिदेकरसानन्दं मायागुणविवर्जितम् ।
वाङ्मनोगोचरातीतं प्रमोदारण्यसंज्ञकम् ॥८७॥
रामस्यातिप्रियं धाम नित्यलीलारसास्पदम् ।
जाम्बूनदमयी यत्र भूः समन्तात् प्रकाशते ॥८८॥
चिद्रूपिणीसमाश्लक्ष्णा परानन्दविवर्धिनी ।
चन्द्रकान्तोपलैश्चित्राक्वचिच्चस्फटिकोपला ॥८९॥
मणिभिः पद्मरागैश्च क्वचिद् वज्रैर्महाप्रभैः ।
इन्द्रनीलोपलैर्बद्धा माणिक्यैर्विविधैः क्वचित् ॥९०॥
रत्नैर्वंशच्छदैर्भातैर्वैडूर्यैः खचिता क्वचित् ।
अभिद्धाभिश्च मुक्ताभिः प्रवालैश्चक्वचित्क्वचित् ॥९१॥

महार्घैश्चित्रिता रत्नैर्नीलपीतासितारुणैः ।
स्यमन्तैर्भ्राजमानैश्चचिन्तारत्नचयैस्तथा ॥९२॥
चित्रिता वसुधा सर्वा द्योतयत्यधिकं प्रियम् ।
पूर्वादिषु चतुर्दिक्षु क्रमेण तद्वने मुने ? ॥९३॥
गिरयः सन्तिचत्वारस्तेषां नामानि मच्छृणु ।
श्रृंगाराद्रिश्चरत्नाद्रिस्तथा लीलाद्रिरेव च ॥९४॥
मुक्ताद्रिश्च स्वयालक्ष्म्या द्योतयन्ति दिशोदश ।
आह्लादिन्याश्च पूर्वस्यां यथाप्रोद्यन् प्रभाकरः ॥९५॥
नीलरत्नमयोभाति श्रृंगाराद्रिर्मनोहरः ।
दक्षिणस्यां दिशि श्रीमद्रत्नाद्रिर्द्योतयन् वनम् ॥९६॥
पीतरत्नमयः कान्त्या भूदेव्या भ्राजते प्रियः ।
प्रतीच्यां दिशि लीलाद्रिर्लीलाललितकान्तिभिः ॥९७॥
राजते रक्तरत्नाढ्यो रामस्य रतिवर्धनः ।
श्रियादेव्या हि लीलार्थं मुक्ताद्रिर्मण्डितो महान् ॥९८॥
उदीच्यामुज्वलो रत्नैश्चन्द्रकान्तैरुदञ्चते ।
चित्रपुष्पौघसम्पन्नैर्लतापुञ्जवितानकैः ॥९९॥
स्वल्पीकृत सुधास्वादुफलभारातिसन्नतैः ।

नवीनपल्लवो पेतैर्गुञ्जन्मत्तमधुव्रतैः ॥१००॥
कूजच्चित्रद्विजैर्नीलकण्ठकेकिनिनादितैः ।
प्रमत्त कोकिलक्काणमुखरीकृतदिंमुखैः ॥१०१॥
विचित्रैर्विविधैः स्निधैर्वृक्षैर्नित्यमधुस्रवैः ।
उन्नतैः शिखरैर्भातैः स्यन्दमानैश्चनिर्झरैः ॥१०२॥
गुहाभिश्च विराजन्ते चत्वारस्ते नगोत्तमाः ।
तत्प्रमोदवने सन्ति मधुराणि नवानि च ॥१०३॥
द्वादशवनरत्नानि तन्नामानि श्रृणुष्व मत् ।
श्रीश्रृंगारवनं भास्वद्विहारवनमद्भुतम् ॥१०४॥
तमाले च रसाले च चम्पकं चन्दनं तथा ।
पारिजातवनं दिव्यमशोकवनमुत्तमम् ॥१०५॥
विचित्राख्यं वनं कान्तं कदम्बवनमेव च ।
तथाऽनङ्गवनं रम्यं वनं श्रीनागकेशरम् ॥१०६॥
द्वादशैतानि नामानि वनानां कथितानि ते ।
सर्वेषु सान्द्रनीलाभ्रनिभेषु विपिनेषु च ॥१०७॥
निविडेषु नवा नित्या विचित्रा विविधाद्रुमाः ।
चिन्मयाः कमनीयाश्चकिशोराः कामविग्रहाः ॥१०८॥

सुस्निग्धाः कोमलाः सूक्ष्याश्च्योतन्त्यमृतविप्रुषः ।
नवीनैः पल्लवैः श्लक्ष्णैर्मृदुलैर्वायुचञ्चलैः ॥१०९॥
विचित्रैर्लंबितैर्नीलहरित्पीतारुणैर्धनैः ।
पुष्पाणां पञ्चवर्णानां दिव्यायां च सुगन्धिनाम् ॥११०॥
नवानामप्रमेयाणां नित्यानामभितो भृशम् ।
प्रफुल्लानां सुधास्वादुफलानां च विशेषतः ॥१११॥
महाभारेण शाखाभिर्लुण्ठन्ति धरणीतले ।
दिव्यस्वर्णमहारत्नजालैश्चित्रित वेदिकाः ॥११२॥
पञ्च प्रकारसत्पुष्पव्रतत्यो घवितानकाः।
सुवर्णकलास्तत्रमुक्तापुष्पावतंसकाः ॥११३॥
लताश्चिन्तामणिफलारत्नपल्लवशोभिताः ।
नानापुष्परजः पृक्तशबलाः पट्पदामुदा ॥११४॥
अनन्ता यत्र गुञ्जन्ति भ्रमन्तो गन्धगृघ्नवः ।
मचाः पुष्परसं पीत्वा पतन्ति पृथिवीतले ॥११५॥
पुनरुत्थाय धावन्ति पुष्पौधेषु मुहुर्मुहुः ।
प्रविलीयपलायन्ते द्रुममन्यं हि यूथशः ॥११६॥
समन्ताद् भ्रमरीभिस्ते विक्रीडन्ते समं मुदा ।

अनन्तानिर्वृता मत्ताः क्वचित् कूजन्ति कोकिलाः ॥११७॥
सारिकाश्चशुकाश्चित्राः क्वचिद्गायन्ति सङ्घशः ।
क्वचित्पारावतत्राताः कपोताश्चक्कणन्ति हि ॥११८॥
रटन्ति रागिणोऽत्यन्तं चञ्चलाश्चातकाः क्वचित् ।
चन्द्रमण्डलसंकाशाः प्रमदाभिर्मुदान्विताः ॥११९॥
हंसा मुक्ताश्च खादन्तो नदन्ति मधुरं क्वचित् ।
क्वचित् क्रौञ्चश्चाकोराश्चाकल हंसाश्चसारसाः ॥१२०॥
विचित्राः पक्षिणश्चान्ये स्वयोषिद्भिर्मनोहराः ।
रमन्ते नादयन्तश्च वनं नानारवैभृशम् ॥१२१॥
तिरस्कृतामृतस्वादुफलानि विविधानि च ।
अदन्ति तेषु सर्वेषु विचित्रेषु वनेषु च ॥१२२॥
प्रनृत्यन्ति मयूरीभिः सार्धमत्ताः शिखण्डिनः ।
नित्यश्रीकर्णिकाराश्च कुन्दवृन्दाश्चचमल्लिकाः ॥१२३॥
लवङ्गलतिकाजात्यो मालत्योयूथिकास्तथा ।
माघव्यश्चैव केतक्यो वासन्त्यः परमाद्भुताः ॥१२४॥
स्थूलपद्माइचकञ्जाश्चसेवन्त्योविविधास्तथा ।
अन्याश्चित्रलताः स्वैः स्वै पुष्पौघैर्विविधैर्भृशम् ॥१२५॥

प्रकुर्वन्ति वने सर्वं द्रव्यं गन्धाधिवासितम् ।
वाताश्च शीतलामन्दासुगन्धास्तद्वने सदा ॥१२६॥
प्रवान्ति परमानन्दवर्धनाः षट्पदानुगाः ।
नानापुष्परजोभिश्च रञ्जिताभूर्विराजते ॥१२७॥
क्वचित्पीता क्वचिन्नीलाहरिद्रक्तासिता क्वचित् ।
पादपप्रच्युतैः पुष्पैराच्छन्नापञ्चवर्णकैः ॥१२८॥
कुथेवाभातिविस्तीर्णाचित्रवर्णा क्वचित् क्वचित् ।
दीर्घिका विविधास्तत्र मणिनिर्मलवारिणा ॥१२९॥
पूर्णामाणिक्यसोपानाः स्फटिकोपलकुट्टिमाः ।
तीरस्थद्रुमसच्छन्नाः प्रफुल्लविविधोत्पलाः ॥१३०॥
कूजत्पक्षिगणैश्चित्रैर्गुञ्जद्भृङ्गैर्निनादिताः ।
फूल्लपंकजकल्लोलजलागुञ्जन्मधुव्रताः ॥१३१॥
पुष्करिण्योद्विजोद्घुष्टद्रु मगुल्मलताचयाः ।
तटाकानि सरम्याणि विशालानि वने वने ॥१३२॥
विचित्रमणिसोपानतीर्थानि विविधानि च ।
कुण्डानि कमनीयानि सन्ति स्फटिकवारिभिः ॥१३३॥
सन्नादितवनान्तानि नदद्भिश्चित्रपक्षिभिः ।

प्रासादामण्डपाः सान्द्रकाननेषु क्वचित् क्वचित् ॥१३५॥
मध्ये मध्ये प्रदीप्यन्ते वेदिका विविधास्तथा ।
काञ्चनाञ्चन्द्रकान्तैश्च मणिभिश्चित्रिताक्वचित् ॥१३६॥
चिन्तारत्नैः क्वचिच्चेन्द्रनीलरत्नैर्विचित्रिताः ।
पद्मरागैः प्रवालैश्च क्वचिद्वजैः स्फुरत्प्रभैः ॥१३६॥
वैडूर्यैर्भासमानैश्च स्यमन्तैः खचितः क्वचित् ।
क्वचिद्वंशच्छदैर्भातैर्माणिक्यैश्च मनोहरैः ॥१३८॥
हरिद्रत्नैश्चमुक्ताभिः प्रवालैश्चापि मण्डितः ।
अन्यैर्विचित्ररत्नैश्च मृदुलास्तरणैस्तथा ॥१३९॥
मुकादामवितानैश्च दर्पणैश्चाप्यलङ्कृताः ।
मुक्तापुष्पलताजालकुञ्जानि मंजुलान्यलम् ॥१४०॥
भृङ्गपक्षिप्रघुष्टानि तद्वने सन्त्यनेकशः ।
वसन्तो हि क्वचित् तत्र नित्यमेव विराजते ॥१४१॥
निदाघश्च क्वचित् प्रावृट् क्वचिन्नित्यंशरत् तथा ।
हेमन्तश्च क्वचिन्नित्यं शिशिरो वर्त्तते क्वचिद् ॥१४२॥
षडेते ऋतवः स्वस्वभूत्या वै संवसन्ति हि ।
देशीदेवगिरिश्चैव वैराटीटोडिका तथा ॥१४३॥

ललिताचैव हिण्डोलीरागिण्यः षट्प्रकीर्तिताः।
मूर्तिमतीभिरेताभिः स्वपत्नीभिर्मनोहरः ॥१४४॥
वसन्तो मूर्तिमान् रागोवसन्ते वर्त्तते सदा ।
भैरवीगुर्जरीचैव रेवागुणकरी तथा ॥१४५॥
वंगाक्षी बहुलीचैव रागिण्यः षट् सुविग्रहाः ।
एताभिः स्वसहाभिर्योयोषिद्भिर्भैरवोऽद्भुतः ॥१४६॥
रागः संवर्तते नित्यं निदाघे मूर्तिमान् स्वयम् ।
मल्लारी सोरठीचैव सावेरी कौशिकी तथा ॥१४७॥
गान्धारीहरि श्रृंगारारागिण्यः षट्सुखप्रदाः ।
सुरूपाभिः स्वभार्याभिरेताभिमूर्तिमान् महान् ॥१४८॥
प्रावृषिप्रीतिकृन्नित्यं मेघरागः प्रतिष्ठितः ।
विभासी चाथ भूपाली मालश्रीपटमञ्जरी ॥१४९॥
वडहंसी च कर्णाटी रागिण्योऽद्भुतविग्रहाः ।
स्वदारैः षड्भिरेताभिः पुत्रपौत्रस्नुषादिभि ॥१५०॥
रूपवान् पञ्चमोरागः सर्वदा शरदिस्थितः ।
कामोदी चापि कल्याणी ह्यभीरीनाटिका तथा ॥१५१॥
सालंगीनटहम्मीरीरागिण्यः सुरतिप्रदाः ।

दिव्यरूपाभिरेताभिः स्वस्त्रीभिर्दिव्यरूपवान् ॥१५२॥
हेमन्ते सर्वदा रागोदीपकाख्यश्च तिष्ठति ।
मालवी त्रिवणी गौरी केदारी मधुमाधवी ॥१५३॥
पार्वतीया तथा चैव रागिण्यः श्रुतिसौख्यदाः ।
षट्भिर्मूर्तिमतीभिः स्वनायिकाभिश्च मूर्तिमान् ॥१५४॥
शिशिरे संस्थितोनित्यं श्रीरागः सकुटुम्बकः ।
रागाः षट्पुरुषाश्चेत्थं षट्त्रिंशच्चतथास्त्रियः ॥१५५॥
रागिण्यः परिवारैश्च निवसन्ति सदावने ।
प्रमोदकाननं षष्ठमेतदावरणं महत् ॥१५६॥
तव भक्त्या प्रसन्नेन मया प्रोक्तं द्विजोत्तम ? ।
ततश्च सरितामादिकारणं सरयू सरित् ॥१५७॥
श्रीमती शाश्वतीनित्यं सर्वलोकैकपावनी ।
सच्चिद्घनपरानन्दरूपिणी रामवल्लभा ॥१५८॥
विरजाद्याः परानद्यो यस्यांशाल्लोकविश्रुताः ।
यन्नामोच्चारणात् सद्योमुक्ताः संसारबन्धनात् ॥१५९॥
प्राप्नुयुर्दिव्यदेहं च ससीतं रघुनन्दनम् ।
तज्जलं निर्मलं कान्तं गंभीरावर्त्तशोभितम् ॥१६०॥

उत्तुङ्ग विलसद्वीचिधवलीकृतदिन्मुखम् ।
मन्दीकृतशरच्चन्द्रकरं चन्द्रमणिप्रभम् ॥१६१॥
उत्तुङ्ग विलसद्वीचिधवलीकृतदिन्मुखम् ।
मन्दीकृतशरच्चन्द्रकरं चन्द्रमणिप्रभम् ॥१६१॥
तिरस्कृतसुधारवादु कुन्दवृन्द हिमद्युति ।
प्रफुल्लैः पंकजैरक्तैः शुक्लैः पीतैस्तथाऽसितैः ॥१६२॥
अन्यैर्नानाविधैर्दिव्यैः सुगन्धीकृतमद्भुतम् ।
हंसैः क्रौञ्चैश्चकोरैश्च चक्रवाकैश्चसारसैः ॥१६३॥
सदारैरतिकूजद्भिश्चियैश्चान्यैः पतत्रिभिः ।
भ्रमद्भिर्भ्रमरैर्मत्तैर्गुञ्जद्भिर्मधुरस्वरैः ॥१६४॥
मत्ताभिर्भ्रमरीभिश्च समन्तोन्मुखरीकृतम् ।
मणिभिश्चन्द्रकान्तैश्च पद्मरागैश्च कौस्तुभैः ॥१६५॥
क्वचिद् वंशच्छदैर्वज्रैश्चेन्द्रनीलैः स्यमन्तकैः ।
चिन्तारत्नैश्च नौद्रूर्यैर्मुक्ताभिः स्फटिकैः क्वचित् ॥१६६॥
माणिक्यैश्च क्वचिद्रत्नैर्नानावर्णैः सकाञ्चनैः ।
खचितानां सुतीर्थानां सहस्राणां तटद्वये ॥१६७॥
प्रतिबिम्बैर्जलं स्वच्छं नानावर्णं प्रकाशते ।

वज्रस्फटिकमुक्तानां सूक्ष्मचूर्णानि बालुकाः ॥१६८॥
तथा चन्द्रमणीनां च द्योतयन्ति सरित्तटे ।
एवं श्री सरयू रम्या परमानन्ददायिनी ॥१६९॥
सप्तमावरणं विद्धि साकेतस्य सरिद्वरा ।
सप्तावरणमध्येतु राजते रामवल्लभा ॥१७०॥
अयोध्या तत्परा बोध्या सान्द्रानन्दैकविग्रहा ।
इतीदं वर्णितं नित्यं सप्तावरणसंयुतम् ॥१७१॥
श्री साकेताभिधानं श्रीरामधामपरात्परम् ।
रामधाम्नः स्वरूपं च महात्म्यं मुनिसत्तम ॥१७२॥
पठेद्वा श्रृणुयान्नित्यं य एतद्भक्तिसंयुतः ।
स गच्छेत् परमं धाम साकेतं योगिदुर्लभम् ॥१७३॥
ज्ञानं योगश्चध्यानं च तपश्चात्मविनिग्रहः ।
नानायज्ञाश्चदानानि सर्वतीर्थावगाहनम् ॥१७४॥
एतस्य पाठमात्रेण श्रवणेन च यत् फलम् ।
भवेत् तस्य भरद्वाज ? सहस्रांशं न चाप्नुयुः ॥१७५॥
तत्त्वामृत पीतमनन्यचेतसा सुधाधिकं स्वन्मुखनिर्गतं मया ।
धन्योऽस्म्यहं नाथ ? पदद्वयं प्रभो ? नमामि नित्यं च
तवास्मि किंकरः ॥१७६॥

इति श्रीमद्वशिष्ठ संहितायां श्रीमद्वशिष्ठ भरद्वाज सम्वादेनित्य श्रीरामधाम स्वरूप वर्णनात्मकः पडविंशतितमोऽध्यायः ॥